

A MEGYEI (HATÁRTERÜLETI, KÖZTÁRSASÁGI AUTONOMKÖZTÁRSASÁGI) KÖNYVTÁRAK HELYISMERETI MUNKÁJÁNAK SZABÁLYOZÁSA

A kommunizmus anyagi és technikai bázisának megteremtése és a sokoldaluan képzett embereknek – a kommunista társadalom építőinek – a nevelése szükségessé teszi az ország termelőerőinek széleskörű tanulmányozását és felhasználását, valamint a dolgozók kommunista öntudatának, aktivitásának és öntevékenységének fokozását.

A termelőerőknek a hétéves tervben előírányzott területi elhelyezése, az egyes határterületek, megyék, köztársaságok és hatalmas gazdaságföldrajzi körzetek gazdaságának további specializálása és komplex fejlesztése azt kívánja a helyi dolgozóktól, hogy alaposan és átfogóan foglalkozzanak saját vidékükkel, a táj természeti, gazdasági és történeti sajátosságaival, anyagi erőforrásaival, a nép tapasztalataival.

A helyismereti irodalommal kapcsolatban a következő fő feladatok várnak a megyei könyvtárakra:*

a/ A vidék kommunista építésének aktív segítése, gazdasági és kulturális fejlődésének előmozdítása;

b/ A szovjet hazafiság, a Szovjetunió népei közötti ba-

* A továbbiakban a megyei, határterületi és köztársasági /autonóm köztársasági/ könyvtárak jelölésére a "megyei könyvtár" kifejezést használjuk.

rátság, a szocialista haza iránti szeretet érzésének kifeje-
lesztése, továbbá a szülőföld megbecsülése, természeti kin-
cseinek és műemlékeinek védelme;

c/ A természeti kincsek feltárásával és felhasználásával,
a vidék történetének és kulturájának tanulmányozásával
foglalkozó intézmények, szervezetek kutató támogatása;

d/ Az ipar, a mezőgazdaság, a tudomány és a kultúra te-
rén szerzett jó tapasztalatok gyakorlati bevezetése és ter-
jesztése.

A helyismereti állomány
gyarapítása és kialakítása *

1. A megyei könyvtár helyismereti állományát, - a legnagyobb
teljességre törekedve - a következőképpen kell gyarapítani;

a/ térítéses kötelempéldányból,

b/ helyi kötelempéldányból,

c/ a helyi intézményekkel és szervezetekkel kötött szer-
ződés alapján kapott anyagból,

d/ a helyi időszaki kiadványokra való előfizetés révén,

e/ a megyei könyvtárellátónál és a könyvesboltokban tör-
ténő vásárlás útján,

f/ ajándékként kapott anyagból,

g/ a cserekapcsolatok útján, ill. a muzeumoktól, levél-
táraktól és más intézményektől kapott kiadványokból,

h/ a hiányzó helyismereti anyag és a helyi időszaki kiadvá-
nyok mikrofilmre vétele révén.

* A "helyismereti irodalom" fogalmába tartoznak mindazok a saj-
tótermékek, tehát könyvek, helyismereti jellegű időszaki kiadvá-
nyok, a helyi és a központi időszaki és folyamatosan megjelenő
kiadványokból származó cikkek, térképek, plakátok, rölapok, a-
melyek teljes egészükben, vagy részben valamely vidékkel, annak
kiváló személyeivel foglalkoznak, tekintet nélkül megjelenési
helyükre. A "helyi kiadványok" fogalmába tartoznak: a/ az adott
vidéken megjelent könyvek, brosurák, rölapok, plakátok - tar-
talmukra való tekintet nélkül; b/ a szóbanforgó vidéken megje-
lent vagy megjelenő időszaki, illetve folytatólagosan megjele-
nő kiadványok.

2. A helyismereti állomány kialakítása és raktározása - a helyi körülményektől függően - kétféle módon történik:

a/ a helyismereti irodalom az általános állományban foglal helyet;

b/ a helyismereti állományt különválasztják az általános állománytól; ebben az esetben azonban csak a tulajdonképpeni helyismereti, vagyis teljes egészében a vidékkel foglalkozó művek szerepelnek ebben a külön raktározott anyagban;

c/ a helyismereti irodalmat - a raktári jelzet mellett - külön betűvel is jelöljük. Ha a helyismereti állomány külön kerül felállításra, a betűjelet mind a könyveken, mind a katalóguscédulákon fel kell tüntetni, ha azonban az általános állományban helyezük el, a betűjelet csak a katalóguscédulára kell rávezetni.

A könyvtárak bibliográfiai tevékenysége
a helyismereti kutatás terén

1. A helyismereti kutatás terén végzett bibliográfiai munka magában foglalja:

a/ a bibliográfiai tájékoztató apparátus megszervezését;

b/ helyismereti jellegű bibliográfiák összeállítását;

c/ a könyvtár többi osztályainak támogatását a helyismereti irodalom népszerűsítésében.

2. A megyei könyvtár helyismereti bibliográfiai apparátusa a következő részekből áll:

a/ a helyismereti irodalom központi katalógusa, amely a könyvek, valamint a cikkgyűjteményekből, folyóiratokból és hírlapokból eredő cikkek címleírásait tartalmazza;

M e g j e g y z é s e k :

1. A szóbanforgó könyvtár állományában meglévő helyismereti irodalmat az egyéb állományt is tartalmazó szak- illetve betűrendes katalógusba is fel kell venni.

2. A katalógus könnyebb használhatósága érdekében a hirlapcikkeket kívánatos külön választólap mögé csoportosítani.

- b/ A helyismereti irodalom ajánló kartotékja;
- c/ a helyi időszaki és folytatólagosan megjelenő kiadványok kartotékja;
- d/ a helyi kiadóknál megjelent könyvek időrendi katalógusa;
- e/ helyismereti jellegű tájékoztató kézikönyvek és bibliográfiák segédkönyvtára;
- f/ a helyismereti tárgykörből adott tájékoztatások gyűjteménye;
- g/ helyismereti tartalma hirlap kivágatok mappái és albumai.

A helyismereti irodalom központi katalógusa felölel minden, az adott vidékről szóló sajtóterméket, függetlenül attól, hogy megvan-e a szóbanforgó megyei könyvtár állományában. A könyvtárban ténylegesen meglévő helyismereti irodalom címleírásait megfelelő jelzettel kell ellátni. A megye /határterület, autonóm köztársaság/más könyvtáraiban, valamint a központi könyvtárakban található helyismereti anyag céduláira feltüntetik a lelőhelyet. A helyismereti központi katalógus összeállításakor ellenőrző kartotékot kell vezetni a felhasznált forrásokról.

A helyismereti irodalom központi katalógusát az alábbi részekre lehet osztani:

1. Szakkatalógus,
2. Topográfiai katalógus /a vidék városairól és járásairól/.
3. Biobibliográfiai katalógus.

A szakkatalógus felépítése a helyismereti irodalom osztályozási sémája szerint történik.

A topográfiai részben az anyagot a járások betürendjében kell elhelyezni, kiemelve a megszékelyet. Az egyes csoportokon

belül a kiadványokat szakrendbe osztják, ugyanolyan elvek szerint, mint az általános részben.

Abban az esetben, ha a megyei könyvtárnak nincsen lehetősége arra, hogy katalógusaiban külön topográfiai részt állítson fel, a vidék egyes városairól, járásairól, településeiről szóló irodalmat földrajzi alosztások segítségével tudja a központi katalógus szakrendi részében feltüntetni.

A katalógus biobibliográfiai része a helyi kiválóságok műveit és a róluk szóló irodalmat tartalmazza.* Az anyagot vagy a nevek betűrendjében sorolják be, vagy szak szerinti csoportosításban adják. Ha nincs lehetőség arra, hogy a könyvtár a katalógusban biobibliográfiai részt állítson fel, a helyi kiválóságokról szóló irodalmat a szakkatalógus-rész megfelelő szakjába kell felvenni.

A helyi kiadványok katalógusában az anyagot időrendbe kell sorolni; egyazon éven belül beosztása a szerzők ill. a címek betűrendjében történik.

3. A könyvtárak a helyismereti irodalomról ajánló bibliográfiákat adnak ki. Ezek lehetnek:

a/ általános jellegűek /"Mit olvassunk a ... vidékről /megyéről/?/;

b/ egyes témakörök szerint a vidék természeti adottságairól és nyersanyag- és energiaforrásairól, a népgazdaság legidőszerűbb kérdéseiről, a vidék kulturájáról, történetéről;

c/ helyi évforduló-naptár;

d/ "plakát-bibliográfiák";

e/ röplapbibliográfiák a vidékkel foglalkozó legnevezetesebb könyvekről;

f/ a helyi személyiségek életével és munkásságával foglalkozó munkák.

4. A párt-, a gazdasági és a tudományos szervezetek olyan jellegű munkájának előmozdítására, amely az energia- és nyersanyag-

* A helyi kiválóságok közé olyan személyek tartoznak, akiknek érdemeik voltak, vagy vannak a vidék fejlesztésében.

források tanulmányozására és feltárására, a vidék gazdasági, történeti és kulturális kérdéseinek stb. tudományos kidolgozására irányul, a megyei könyvtárak a helyismereti irodalomról tudományos tájékoztató bibliográfiákat adnak közre. Ilyenek:

a/ a helyismereti irodalom kurrens bibliográfiái /negyed, fél- ill. évenként/;

b/ a helyismereti irodalom retrospektív általános, szak- és téma-bibliográfiái;

c/ személyi bibliográfiák és helyismereti biobibliográfiai lexikonok /"A ... vidék írói", "A ... vidék forradalmi harcosai", stb./;

d/ a megye /határterület, köztársaság/ tudományos intézményeinek kiadványairól és a helyi időszaki sajtóról készített bibliográfiák;

e/ a helyismereti szempontból legértékesebb helyi időszaki és folytatólagosan megjelenő kiadványok cikkbibliográfiái.

5. A megyei könyvtárak a helyismereti bibliográfiákat a megye /határterület, autonóm köztársaság/ jelenlegi közigazgatási határai közötti területére vonatkozóan készítik. *

A nagy gazdaságföldrajzi és fizikai földrajzi övezetekről /pl. Ural, Szibéria, Volgavidék, stb./ szóló bibliográfiákat a szóbanforgó övezet, vagy vidék könyvtárainak koordinált együttműködése eredményeképpen kell elkészíteni.

6. Kivánatos a könyvtárak által összeállított helyismereti bibliográfiákat a helyi kiadványokban is közreadni.

Bibliográfiai tájékoztató munka

A megyei könyvtárak szervezzék meg a helyi szervezetek, intézmények, vállalatok, könyvtárak és olvasók bibliográfiai tájé-

* Szükség esetén ezt a fogalmat a vidék történeti, gazdasági, természeti és nemzetiségi körülményeinek megfelelően módosítani is lehet.

koztatását. Adjanak kurrens tájékoztatást a helyismereti irodalom újdonságairól, használják fel e célra a könyvtárak új beszerzéseinek jegyzékét, rendezzenek kiállításokat és könyvismertetéseket a könyvtárban, vegyék igénybe a sajtót, rádiót és televíziót, stb. Nyujtsanak mind egyéni, mind csoportos tájékoztatást az olvasóknak, a helyi párt-, tanácsi, gazdasági szervezetek és intézmények dolgozóinak, a népgazdasági tanácsok, az üzemek, tudományos intézmények munkatársainak, az ipari ujitóknak és a mezőgazdaság kiváló dolgozóinak.

A megyei könyvtár tudományos-módszertani munkája

A helyismereti kutatás munkájának megszervezése érdekében a megyei könyvtár segítséget nyújt a megye /határterület, autonóm köztársaság/ könyvtárainak és más kulturális intézményeinek. Ennek során:

a/ kidolgozza a helyismereti bibliográfia elméleti és módszertani kérdéseit;

b/ a megye könyvtárai számára helyismereti jellegű módszertani és bibliográfiai kézikönyveket állít össze;

c/ ismertetéseket rendez a helyismereti irodalom köréből, módszertani foglalkozásokat rendez, és szemlék keretében bemutatja a vidék könyvtárainak helyismereti munkáját;

d/ szóbeli és írásbeli tanácsokat ad a helyismereti irodalom kutatásának tárgyköréből.

e/ tanulmányozza és általánosítja a megye /határterület, autonóm köztársaság/ könyvtárainak a helyismereti irodalom kutatása és bemutatása terén szerzett tapasztalatait.

A megyei könyvtárak helyismereti munkájának szervezése és tervezése

1. A megyei könyvtárak a helyismereti munkát a megye /határterület, autonóm köztársaság/ területén lévő - különböző felüyeleti

hatóságok hatáskörébe tartozó - tudományos és szakkönyvtárakkal, valamint más, a helyismereti munkával foglalkozó szervezetekkel és intézményekkel /helyismereti muzeumokkal és társaságokkal, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája fiókkintézeteivel, a tudományos kutató intézetekkel, tanintézetekkel, az Össz-szövetségi Tudományos és Politikai Imseretterjesztő Társaság osztályaival, az Össz-szövetségi Földrajzi Társaság szakosztályaival, stb./ összehangoltan végzik.

2. Minthogy a megyei könyvtárak a szóbanforgó megye /határterület, autonóm köztársaság/ területén lévő, és a helyismereti munka szempontjából különböző hatóságok alá tartozó, ill. különféle típusú könyvtárak számára a módszertani központ szerepét töltik be, a megyei könyvtár állítja össze a megye /határterület, autonóm köztársaság/ könyvtárainak távlati és éves helyismereti munkaterveit - a népgazdasági tervek távlataival összhangban; ugyancsak a könyvtár ellenőrzi a tervek teljesítését.

3. Azokban a könyvtárakban, amelyekre az övezeti könyvtári egyesülések vezetését bízták, meg kell alakítani az övezeti helyismereti bibliográfiai osztályokat. Ezek feladata, hogy koordinálják az övezet területén folyó helyismereti munkát, irányítsák, szerkesszék és sajtó alá rendezzék a helyismereti bibliográfiai kiadványok készítését.

4. A megyei könyvtárak a helyismereti munkával kapcsolatos minden intézkedésről nyilvántartást vezetnek a többi könyvtári munka számára előírt szabályok és formák szerint.

Jóváhagyta az OSzSzSzk Művelődésügyi
Minisztériumának 1959. évi június hó
29-én kelt rendelete.

Eredeti cím: Polezszenie o kraevedcseszkoj rabote oblasztnüh (kraevüh)
reszpublikanszkih (ASzSZR) bibliotek.
Megjelent: Szovetszkaja Bibliografija. 1959. 5/56/ no. 61-64.p.
OSzK ford.sz.: 2180.